

अवघे धरू सुपंथ !

या वर्षीची कोजागरी पौर्णिमेची संध्याकाळ हा एक सुखद अनुभव होता. 'सकाळ'ने त्या संध्याकाळचाही ताबा घेतला होता. पाल्याला झालेल्या कार्यक्रमात मोठ्या संख्येने वाचक आले आणि प्रश्नोत्तरांसाठी दिलेला वेळ खूपच कमी पडला इतके प्रश्न आले. 'मना सज्जना' हे सदर इतकं वाचलं जातंय, याचं सानंद आश्चर्य तर होतंच, पण त्यावर विचारसुद्धा केला जातो आहे हे पाहून जास्त बरं वाटलं. कारण शंका आणि तिचे समाधान करून घेण्याचा प्रयत्न हाच ज्ञान मिळविण्याचा अतिशय चांगला मार्ग आहे.

मुळात या सदराचा उद्देश वाचकांना विचार करण्यासाठी मुद्दे सुचविण्याचा होता. आपली माहिती आणि अनुभव सर्वासमोर मांडावेत, त्यांना काही गोष्टींचा उपयोग होईल, अनुभवांची देवाणघेवाण होईल, तर आपल्याही ज्ञानात भर पडू शकते, असा आजवरचा अनुभव आहे. विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांनी माझीही उजळणी होणार आहेच, पण नवीनसुद्धा बरेच काही मिळणार आहे.

अंजली भागवत, गीत सेठी, राहुल द्रविड, अपर्णा पोपट, अशोक पंडित या साऱ्या मोठ्या खेळाडूंंबरोबर आणि इतरही क्षेत्रांतील नामवंत व्यक्तींबरोबर काम करताना एक गोष्ट माझ्या प्रकर्षाने ध्यानात आली, स्वतःला पूर्णपणे पटल्याशिवाय ही मंडळी काहीही करीत नाहीत. स्वतःची निर्णयशक्ती आणि विचारशक्ती त्यांनी काळजीपूर्वक जोपासलेली आहे. त्यांनी मिळविलेल्या घवघवीत यशाचे आणि ते सातत्याने मिळवत राहण्याचे गमक हेच असावे.

आपल्या परंपरेत ज्ञानाचे, अनुभवाचे भांडार खूप मोठे आहे. पण त्याच्या अफाट विस्तारानेच चक्रावून जायला होते. षड्दर्शने वाचून प्रवाहात गटांगळ्या खायला लागलो आणि चारही वेद अभ्यासूनही काही समजले असे वाटत नाही. तूच कृपा केलीस तर यातून मार्ग सापडेल, अशी आपण दुर्गेची आरती म्हणतो, त्यात प्रार्थना आहे.

आपल्या परंपरेतलं सगळं जुनं झालं आहे, असं म्हणून नाक मुरडून ते टाकून देण्यानं आपण आपलं खूपच नुकसान करून घेणार आहोत. फक्त मोक्षमार्गासाठीच नव्हे; तर व्यवहारातल्या अडचणींना, आव्हानांना तोंड देण्यासाठी सक्षम बनवू शकणारी अनेक तंत्रे आणि विचार त्यात आहेत, पण तेवढंच आम्ही घेऊ, इतर काही बाहेरून आलेलं घेणारच नाही, ही कोती वृत्तीही प्रगतीला मारकच ठरणार आहे. पाश्चात्य देशांत विकसित होणाऱ्या मानसशास्त्रीय तंत्रांचाही भरपूर प्रमाणात उपयोग करून घ्यायला हवा.

जुनं आणि नवं यातलं चांगलं कोणतं आणि टाळायला पाहिजे असं कोणतं, हा नीरक्षीरविवेक आपल्याला साधायला हवा. तरच प्रगती शक्य होणार आहे, पण ती आपल्या आवाक्यात आहे यात तिळमात्र शंका नाही.

इतरांचं, अगदी विरुद्ध पक्षाचंसुद्धा जे चांगलं असेल, ते स्वीकारणं आणि शिकण्यासाठी येणाऱ्याचंसुद्धा अनुभव, ज्ञान आणि मत यांचा आदर करणं आपल्या विचारप्रणालीत रुजलेलंच आहे. मी शहाणा म्हणजे तू मूर्ख असं झालं म्हणजे वादच खुंटतो. संवादाचा तर प्रश्नच राहत नाही. योगशास्त्राची मांडणी करताना पतंजली मुनींनी, 'यथाभिमत ध्यानाद्वा' ज्याचं जे अभिमत असेल त्याच्या ध्यानानेसुद्धा प्रगती होते, असं निःसंदिग्धपणे मान्य केलेलं आहे.

सर्वांच्या मताचा आदर ठेवायला आपण शिकलो, तर वैयक्तिक आणि गटाचा विकास साधता येणार आहे.

'ॐ सहनाववतु'

आमचा एकत्र विकास होवो !

- भीष्मराज बाम

('मना सज्जना' या पुस्तकातून)